

Sygn. akt III AUa 883/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Alicja Podlewska (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Mazur SSA Maciej Piankowski
Protokolant:	sekr.sądowy Agnieszka Makowska

po rozpoznaniu w dniu 19 stycznia 2016 r. w Gdańsku

sprawy N. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji N. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 19 marca 2015 r.,
sygn. akt VI U 2104/14

1. zmienia w części zaskarżony wyrok i poprzedzające go decyzje w ten sposób że stwierdza, iż N. M. nie jest zobowiązana do zapłaty odsetek:

a) w wysokości 132,03 zł - od kwoty 8.620, 56 zł (ustalonej decyzją z dnia 18 czerwca 2014r.),

b) w wysokości 71,53 zł - od kwoty 4.564,75 zł (ustalonej decyzją z dnia 20 czerwca 2014r.);

2. oddala apelację w pozostałym zakresie.

SSA Barbara Mazur SSA Alicja Podlewska SSA Maciej Piankowski

Sygn. akt III AUa 883/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18 czerwca 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. zobowiązał ubezpieczoną N. M. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od dnia 25 czerwca 2010 roku do dnia 31 stycznia 2011 roku

w kwocie 8.620, 56 zł brutto razem z odsetkami wyliczonymi do dnia wydania tejże decyzji w kwocie 4.097, 53 zł tj. łącznie 12.718,09 zł.

Decyzją z dnia 20 czerwca 2014 roku, ten sam organ rentowy zobowiązał N. M. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 30 maja 2011 roku do 19 września 2011 roku w kwocie 4.564,75 zł wraz z odsetkami wyliczonymi na dzień wydania tejże decyzji w kwocie 1.707,84 zł tj. łącznie 6272,59 zł.

W odwołaniach od tych decyzji, ubezpieczona wskazała, iż „ma wątpliwości, co do wysokości roszczenia, jak i wysokości odsetek uważając je za, za, zawyżone”.

W odpowiedziach na odwołania pozwany organ rentowy wniósł o ich oddalenie.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 19 marca 2015r., sygn. VI U 2104/14, oddalił odwołania ubezpieczonej.

Swoje rozstrzygnięcie, jak wynika z ustnego uzasadnienia, Sąd I instancji oparł na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach.

„Wyrokiem z dnia 28 maja 2013 roku Sąd Okręgowy w Bydgoszczy w sprawie VI U 2300/12, zmienił dwie decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B., co do wysokości zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Na skutek apelacji ubezpieczonej, Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 7 maja 2014 roku, oddalił ten środek zaskarżenia, co oznacza, że ZUS w związku z uprawomocnieniem się wyroku Sądu z 28 maja 2013 roku wszczął postępowanie wyjaśniające, które zakończyło się wydaniem tych dwóch zaskarżonych decyzji w sprawie.” (..)

Sąd Okręgowy wyjaśnił, iż wobec bardzo lakonicznego uzasadnienia odwołania, zobowiązał pełnomocnika ubezpieczonej do podania w sposób precyzyjny do jakiej wysokości nienależnie pobrane świadczenia mają być zmienione poprzez orzeczenie Sądu, tj. do jakich wysokości strona odwołująca uznaje swój obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Pismem z dnia 10 grudnia 2014 roku pełnomocnik ubezpieczonej wskazał, co do decyzji z 18 czerwca 2014 roku - kwotę 12.718, 09, jaką tę kwotę, która zostaje uznana przez N. M.. Natomiast, co do decyzji z 20 czerwca 2014 roku podano kwotę 6.272, 59 zł, jako kwotę uznaną przez ubezpieczoną. „Analiza porównawcza tych kwot, podanych w piśmie pełnomocnika powódki z 10 grudnia 2014r. do kwot podanych w zaskarżonych decyzjach, prowadzi do wniosku, iż są to kwoty identyczne”, a zatem, zdaniem Sądu I instancji, „ubezpieczona pogodziła się z wysokością wskazanych do zwrotu kwot, skoro je uznała w piśmie z 10 grudnia 2014 roku.”

Sąd Okręgowy podsumował, iż „orzekanie w sprawie, w której ubezpieczony godzi się tak de facto z treścią zaskarżonej decyzji, może doprowadzić tylko do wydania wyroku jednej treści, a mianowicie oddalenia odwołania na podstawie artykułu 477⁹ § 1 kpc.”

Sąd I instancji przypomniał, iż sąd powszechny nie został wyposażony przez ustawodawcę w instrument pod tytułem: "uchylenie zaskarżonej decyzji". Prawo ubezpieczeń społecznych w części szczególnej Kodeksu postępowania cywilnego nie przewiduje takiej możliwości. Sąd może, co najwyżej zmienić zaskarżoną decyzję, albo oddalić. Nie ma takiej możliwości, by mógł uchylić zaskarżoną decyzję. Stąd ten wniosek pełnomocnika powódki, z gruntu nie zasługuje na uwzględnienie, bo brak podstawy prawnej do takiego wniosku.

Apelację od powyższego wyroku wniosła ubezpieczona N. M. zaskarżając go w całości i wnosząc o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sadowi I instancji. Zarzuciła:

- niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy w szczególności okoliczności związanych z ustaleniem czy świadczenie pobrane przez ubezpieczoną jest nienależnie pobrane, jeśli tak to czy w wysokości podanej przez ZUS.

W uzasadnieniu skarżąca wskazała, iż koniecznym w sprawie jest przesłuchanie jej na okoliczność czy i w jakim okresie pobrała przedmiotowe świadczenie oraz zobowiązanie ZUS do wyliczenia kwoty, którą ewentualnie miałaby ubezpieczona zwrócić do ZUS. „Są to dowody, które winny skutkować uchYLENIEM zaskazanego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania”.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest częściowo zasadna.

W pierwszej kolejności Sąd odwoławczy podkreśla, iż z art. 328 § 2 kpc wynika, że uzasadnienie orzeczenia powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Na wskazanie podstawy faktycznej składa się ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. Ustne uzasadnienie wyroku również winno spełniać wszystkie powyższe kryteria. Sąd decydując się zatem na przedstawienie uzasadnienia w formie ustnej musi przygotować się starannie zarówno w zakresie argumentacji dotyczącej stanu faktycznego jak i do rozważań prawnych tj. przedstawić je tak samo jak uzasadnienie pisemne. W konkretnej sprawie ustne uzasadnienie wyroku zostało sporządzone w sposób chaotyczny, niestaranny, co niewątpliwie musiało mieć wpływ na ocenę merytorycznej poprawności samego rozstrzygnięcia. Podkreślić bowiem należy, iż to ostatnie winna poprzedzać wszechstronna analiza materiału dowodowego, wystarczające ustalenia w zakresie stanu faktycznego i prawnego. Braki w uzasadnieniu Sądu Okręgowego świadczą o tym, iż Sąd I z powyższych obowiązków się dostatecznie nie wywiązał.

W przedmiotowej sprawie brak oceny materiału dowodowego i dostatecznych ustaleń faktycznych, niejasność rozważań prawnych Sądu I instancji, niewątpliwie skutkowałą wadliwym rozstrzygnięciem sporu.

Podkreślić należy, iż lakoniczność twierdzeń strony, brak jej inicjatywy w sprawie, nie zwalnia Sądu I instancji od prawidłowego i starannego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia sporu. Z uzasadnienia zaskazanego wyroku wynika, iż Sąd I instancji nie dokonał istotnych dla sprawy ustaleń faktycznych w sposób pozwalający na prawidłowe rozstrzygnięcie sprawy, brak też wykładni i wyjaśnienia zastosowania prawa w sprawie.

Uzupełniając stan faktyczny wskazać należy, iż pozwany organ rentowy zobowiązał ubezpieczoną N. M. do zwrotu – w terminie miesiąca od daty doręczenia decyzji - nienależnie pobranej renty rodzinnej:

- decyzją z dnia 24 lutego 2012r. za okres: od 01 kwietnia 2010r. do 31 stycznia 2011r. wraz z odsetkami od 2 kwietnia 2010r. do 24 lutego 2012r.;

- decyzją z dnia 27 lutego 2012r. za okres: od 01 kwietnia 2011r. do dnia 30 września 2011r. wraz z odsetkami od 02 kwietnia 2011r. do 27 lutego 2012r.

Decyzje te zostały doręczone ubezpieczonej w dniu 7 marca 2012r., zatem termin płatności upłynął z dniem 7 kwietnia 2012r.

Wskutek odwołań ubezpieczonej, decyzje tę zmienił Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 28 maja 2013r. w sprawie sygn. VI U 2300/12, w ten sposób, iż zobowiązał skarżącą do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okresy: od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r. „wraz z należnymi odsetkami do dnia 24 lutego 2012r. (punkt 1), oraz od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r. „wraz z należnymi odsetkami do dnia 27 lutego 2012r. (punkt 2)” i oddalił odwołania w pozostałym zakresie (punkt 3). Sąd Okręgowy wyjaśnił w uzasadnieniu, iż ustalił, że skarżąca nie kontynuowała nauki, a zatem nienależnie pobrała świadczenia dopiero od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r. i od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r. Prawidłowe ustalenie okresów pobierania przez ubezpieczoną nienależnie pobranych świadczeń, skutkowało zmianą obydwóch ww. decyzji – w punkcie 1 i 2 wyroku, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc. „Natomiast w pozostałym zakresie odwołanie oddalono na mocy art. 477¹⁴ § 1 kpc”. Na podstawie sentencji i uzasadnienia powołanego wyroku należało zatem przyjąć, iż Sąd Okręgowy uznał, iż żądanie zwrotu świadczeń jest

zasadne jedynie w odniesieniu do okresów: od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r. i od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r. a odsetek w odniesieniu do okresów: od 25 czerwca 2010r. do 24 lutego 2012r. i od 30 maja 2011r. do 27 lutego 2012r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 7 maja 2014r. sygn III AU 1646/13 oddalił apelację ubezpieczonej od powyższego wyroku.

(niesporne – decyzje k. 194,195, zpo doręczenia decyzji k. 196,197 a.r., wyrok S.O. z uzasadnieniem k.60, 65--69, wyrok S.A. k. 91 akt III AUa 1646/13)

Zaskarżonymi w niniejszym postępowaniu decyzjami, wydanymi „w wykonaniu wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 7 maja 2014r.”, Zakład zobowiązał ubezpieczoną – w terminie miesiąca od daty doręczenia decyzji - do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres:

- od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r. w kwocie 8.620,56 zł brutto wraz z odsetkami od 26 czerwca 2010r. do dnia 18 czerwca 2014r. w kwocie 4.097,53 zł brutto (decyzja z dnia 18 czerwca 2014r. k. 241 a.r.), oraz

- od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r. w kwocie 4.564,75 zł brutto wraz z odsetkami od 26 maja 2011r. do dnia 20 czerwca 2014r. w kwocie 1.707,84 zł brutto (decyzja z dnia 20 czerwca 2014r. k. 242 a.r.);

Wysokość renty rodzinnej ubezpieczonej w okresie od 01 marca 2010r. wynosiła 1197,30 zł, a w okresie od 01 marca 2011r. do września 2011r. 1.234,42 zł (decyzja z dnia 22 marca 2010r. k. 176, z dnia 25 marca 2011r k. 179 a.r.). Zatem za okres od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r. nienależnie pobrana renta rodzinna wyniosła łącznie kwotę 8.620, 56 zł t.j. za okres 25-30 czerwca 2010r. kwota 239,46 zł (1197,30 : 30 dni x 6 dni) + za miesiące od lipca 2010r. do stycznia 2011r. kwota 8381,10 (1197,30 x 7 miesięcy). Natomiast za okres od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r. nienależnie pobrana renta rodzinna wyniosła łącznie kwotę 4.564,75 zł tj. za okres: 30-31 maja 2011r. 79,64 zł (1.234,31 zł : 31 dni x 2 dni), + za okres: czerwiec-sierpień 2011r. 3.702,93 zł (1.234,42 x 3 miesiące), + za okres: 1-19 września 2011r. kwota 781,85 zł (1.234,31 zł : 30 dni x 19 dni). (zob. także wyliczenie ZUS k. 241 a.r.).

Przypomnieć też trzeba, iż nienależnie pobrane świadczenie podlegające zwrotowi obejmuje kwotę brutto, czyli kwotę świadczenia faktycznie wypłaconego osobie pobierającej świadczenie, zwiększoną o kwotę podatku dochodowego od osób fizycznych odprowadzaną przez organ rentowy na rzecz organu podatkowego. Świadczeniem w rozumieniu art. 138 jest bowiem kwota emerytury lub renty wyliczona na podstawie przepisów regulujących zasady ustalania wysokości świadczeń, a więc obejmująca także zaliczkę na podatek dochodowy. Odprowadzony przez organ rentowy podatek jest należnością przysługującą organowi podatkowemu od osoby fizycznej pobierającej świadczenie emerytalno-rentowe. Wypłacenie świadczenia emerytalno-rentowego powoduje, że fundusz organu rentowego zmniejsza się o łączną kwotę świadczenia wypłaconego osobie uprawnionej oraz podatku należnego od tej samej osoby (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 1994 r. II UZP 9/94 OSNP 1994/3/45).

Sąd rozpoznający niniejszą sprawę, na podstawie art. 365 § 1 kpc, był związany prawomocnymi wyrokami Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 28 maja 2013r. sygn. VI U 2300/12 i Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 7 maja 2014r. sygn III AU 1646/13. Skutkiem prawomocności formalnej jest wyłączenie nieograniczonej możliwości wykazywania, że w chwili wydania orzeczenia okoliczności w nim stwierdzone nie istniały. W konsekwencji ww. prawomocnych rozstrzygnięć, w świetle powołanych przepisów należało przyjąć w niniejszej sprawie, iż ubezpieczona w okresach od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r. i od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r. pobrała nienależnie rentę rodzinną, które to kwoty jest zobowiązana zwrócić wraz z odsetkami za okresy odpowiednio od 26 czerwca 2010r. do 24 lutego 2012r. i od 30 maja 2011r. do 27 lutego 2012.

Powołane wyroki, jako prawomocne, mają powagę rzeczy osądzonej – art. 366 kpc, co oznacza zakaz prowadzenia ponownego postępowania w tym samym przedmiocie, między tymi samymi stronami. Tym samym skarżąca nie może domagać się skutecznie prowadzenia postępowania dowodowego celem zweryfikowania ustaleń faktycznych, w oparciu o które Sądy wydały prawomocne rozstrzygnięcie co do obowiązku zwrotu przez nią świadczeń za konkretne,

wskazane w ww. wyrokach okresy. Nietrafny jest zatem zasadny - w tym zakresie - zarzut niewyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności, a prowadzenie postępowania dowodowego zbędne (art. 217 § 3 kpc).

Z przedstawionego wyżej wyliczenia wynika iż pozwany organ, w decyzjach z dnia 18 i 20 czerwca 2014r., prawidłowo ustalił wysokość renty rodzinnej do zwrotu. Mając powyższe na względzie Sąd odwoławczy, w tym zakresie oddalił apelację ubezpieczonej jako bezzasadną – na podstawie art. 385 kpc.

Nieprawidłowe było natomiast obciążenie ubezpieczonej obowiązkiem zapłaty odsetek za okres: 26-29 maja 2011r. od kwoty 4.564,75 zł (świadczenia pobranego w okresie od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r.) tj. kwoty 6,50 zł (zob. wyliczenie ZUS k. 54-55 a.s.), wobec prawomocnego rozstrzygnięcia, iż skarżąca pobierała nienależnie rentę nie od 1 kwietnia 2011r. a dopiero od 30 maja 2011r. W tym zakresie zatem decyzja pozwanego z dnia 20 czerwca 2014r. była nieprawidłowa, co skutkowało koniecznością zmiany zaskarżonego wyroku w tym zakresie – art. 386 § 1 kpc.

Sąd Apelacyjny stwierdza także, iż w przedmiotowych decyzjach z dnia 18 i 20 czerwca 2014r. ZUS dodatkowo obciążył ubezpieczoną odsetkami od kwoty świadczeń:

1) 8.620,56 zł (pobranymi od 25 czerwca 2010r. do 31 stycznia 2011r.) - naliczając je nadal po 24 lutego 2012r. tj. za okres od dnia 25 lutego 2012r. do 18 czerwca 2014r.;

2) 4.564,75 zł (pobranymi od 30 maja 2011r. do 19 września 2011r.) – naliczając je nadal po 27 lutego 2012r. tj. za okres od 28 lutego 2012r. do 20 czerwca 2014r.

Powyższą okoliczność Sąd I instancji pominął – nietrafnie stwierdzając, iż prawomocność wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 7 maja 2014 roku, skutkuje generalnie - zatem również i w tym zakresie bezzasadnością obu przedmiotowych decyzji z 2014r. Zarzut niewyjaśnienia wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia w tym zakresie okazał się zatem zasadny, co częściowo miało wpływ na prawidłowość rozstrzygnięcia.

Zasadą w prawie ubezpieczeń społecznych jest, że decyzja organu winna odpowiadać prawu. W konsekwencji sąd ubezpieczeń społecznych winien weryfikować prawidłowość decyzji pod kątem ewentualnych naruszeń prawa materialnego, nawet jeżeli strona nie zgłasza stosownych zarzutów w tym zakresie. Stwierdzenie zatem przez Sąd Okręgowy, iż ubezpieczona „uznała” sporne należności jest niewystarczające. Dodatkowo stwierdzić należy, iż Sąd I instancji nie poparł swojego rozstrzygnięcia żadną argumentacją prawną.

Zgodnie z art. 84 ust 1 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2015r. poz. 121 j.t.), osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania (art. 84 ust 1 pkt 2 usus). Sąd odwoławczy rozpoznający niniejszą sprawę prezentuje przy tym stanowisko, iż odsetki te należą się ZUS nie wcześniej niż od następnego dnia od doręczenia decyzji o obowiązku ich zwrotu (zob. uzasadnienie wyroków SN z 3 lutego 2010 r. (I UK 210/09) i 18 grudnia 2008 r. (I UK 154/08)). Podkreślić jednakże należy, iż w części w jakiej przedmiotowe decyzje obciążały skarżącą obowiązkiem zwrotu świadczenia za okresy do daty wydania decyzji z dnia 24 i 27 lutego 2012r., a wynikające z prawomocnych rozstrzygnięć Sądu Okręgowego w sprawie VI U 2300/12 i Sądu Apelacyjnego w sprawie III AUa 1646/13, w niniejszej sprawie należało przyjąć konsekwencję związania tymi wyrokami. Tym samym rzeczą Sądu było jedynie rozważyć, czy istniała podstawa do obciążenia skarżącej odsetkami od kwoty 8.620,56 zł po dniu 24 lutego 2012r. i od kwoty 4.564,75 zł po 27 lutego 2012r. Ponieważ ubezpieczona decyzje z dnia 24 i 27 lutego 2012r. odebrała w dniu 07 marca 2012 r., a decyzje te zobowiązywały ją do zwrotu pobranych kwot w terminie nie dłuższym niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji, obowiązek zapłaty odsetek od nienależnie pobranych świadczeń rentowych 8.620,56 zł i 4.564,75 zł powstał od dnia 8 kwietnia 2012r.

Podsumowując brak było zatem podstaw do obciążania skarżącej w przedmiotowych decyzjach obowiązkiem zapłaty odsetek od kwoty 8.620,56 zł od dnia 25 lutego 2012r. do 7 kwietnia 2012r. – w wysokości 132,03 zł oraz od kwoty 4.564,75 zł od dnia 28 lutego 2012r. do dnia 07 kwietnia 2012r. – w wysokości 65,03 zł i za okres 26-29 maja 2011r. w wysokości 6,50 zł - tj. łącznie 71,53 zł (zob. wyliczenie ZUS k. 54-55 a.s.). Sąd Apelacyjny oparł swe ustalenia, w zakresie kwot odsetek za powyższe okresy (25-29 maja 2011r., 25 luty – 07 kwietnia 2012r., 28 luty – 07 kwietnia 2012r.) na niekwestionowanym przez skarżącą wyliczeniu ZUS, uznając je za merytorycznie i matematycznie prawidłowe. W konsekwencji Sąd Apelacyjny zmienił w tym zakresie zaskarżony wyrok – art. 386 § 1 kpc, o czym orzekł w punkcie 1.

SSA A.Podlewska SSA M.Piankowski SSA B.Mazur